

Vallaskogens karta 2001

Gert Franzén

Textdel

Kartans tillkomst

Vallaskogen karterades under perioden maj - augusti 2001 i skala 1:1000.

Det är sällsynt att ett så stort område, 45 - 50 ha, karteras i så noggrann skala.

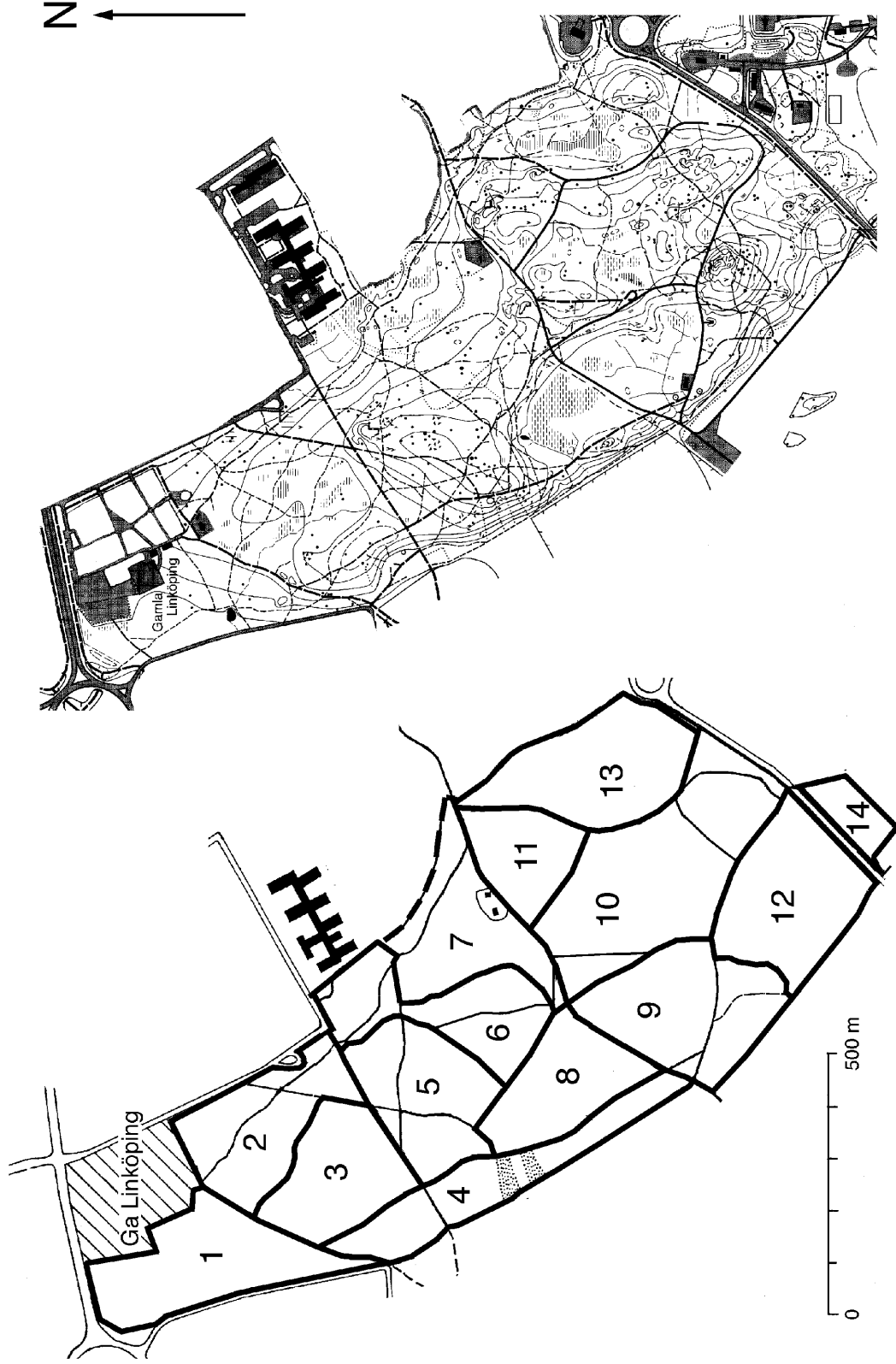
Vid ett sådant arbete är det nödvändigt att detaljeringsgraden och skalan står i rimlig proportion till varandra. Som åskådningsexempel kan nämnas att stenblock i storlekar kring 2 m avritas i möjligast rätt storlek, form och riktning.

En karta är ingen avbildning av verkligheten. Den är istället en bild där symboler för olika företeelser på marken placerats med rättvisande proportionella avstånd till varandra, i storlek och skala som gynnar kartans ändamål. I Vallaskogen har jag valt ut eller skapat symboler för olika markegenskaper, kulturlämningar, nutida och äldre. Dessa symboler har jag placerat på kartan efter inmätning i terrängen. Precisionen är grundad på ambitionen att symbolernas lägen ska vara inom en meter från verkligt läge, plus/minus.

I den verkliga terrängen kräver precisionen att de verktyg man använder är ändamålsenliga, men ännu mera avkrävs karteraren stor vana och disciplin. Fel som uppstår ska alltid rättas till. Om så inte sker kommer felen att orsaka nya fel och mycket arbete kan gå till spillo. Undantagsvis kan fel hänga med ända till renritningen, men vid montage i datorn blir de alltid synliga.

Precisionen flera aspekter. En grund för arbetet är att det är viktigare att de interna lägena för olika synliga företeelser är viktigare inom ett mänskligt betraktelseavstånd än meterprecision över hundratals meter. Summerade småfel uppdagas genom diskrepans med grundkartan. Det är ändå så att småfel går åt både plus och minus och i Vallaskogen uppstod endast mycket små summerade fel, som omedelbart kunde rättas till. Karteringsmetoden har ett betydande inslag av självkorrektion, eftersom felmätningar gör att efterföljande mätningar blir konstiga och anledningen måste undersökas.

Ett faktum är att de linjer jag ritar med motsvarar 0,5 m i terrängen. Ett annat är att det papper som kartan till slut hamnar på har olika mått beroende på luftens fuktighet. Det kan handla om någon halv procent i papperets ena riktning och något helt annat i den andra riktningen. Procenten kan tyckas liten, men på ett format A0, som Vallaskogens karta, är variationen då inom ca 0,5 cm, dvs i verkligheten inom ca 5 m(!).m. Detta bör kartanvändaren observera.

Vallskogen. Indelning i delområden 1 - 14, resp. orienteringskartan i samma skala.

Karteringsmetod, frikartering.

Den metod jag har använt för karteringen av Vallaskogen ska inte här beskrivas i detalj. Grunden är att man utifrån kända punkters lägen kan mäta fram ytterligare punkters lägen genom att mäta kompassvinklar och avstånd. Dessa två mätstorheter kan ges en mängd praktiska kombinationer. Beroende på omständigheterna har vinklar mätts med precisionskompass eller vanlig handkompass, avstånd har mätts med laser, stegning eller ögonmått. De sitsnämnda sätten att mäta kan verka ha dålig noggrannhet, men efter mina år av praktisering är stegning inom 20 m lika säker som lasern. Ögonmättet fungerar inom 10 m med avvikelse inom 0,5 m. Metoden att kartera utan hjälp av fast uppställda instrument kallar jag *frikartering*.

Någon kanske tänker sig att den moderna metoden att ställa upp en totalstation, mäta in terrängen och låta datorn rita kartan hade varit mera i tiden. Svaret ges av att mycket få terrängområden i Vallaskogen har sådan genomsynlighet att det skulle vara möjligt, egentligen bara de nyröjda beteshägnen vid Gamla Linköping. Det skulle vanligen ha krävts mycket siktröjning för att ens kunna etablera instrumentet i känt läge. Även gränssnittet mellan människa och maskin under karteringen är vid totalstationer fortfarande tämligen oanpassad för kartering i komplex terräng. Att i terrängen producera koordinatvärden i osynlig elektronisk form räcker inte. Kartbilden måste skapas i terrängen inför ens egna ögon för att hjärnan ska få överblick och veta vad som är gjort och inte gjort.

En annan metod vore att med en enkel bärbar GPS-utrustning mata in punkters lägen och tömma värdena i en dator som ritar kartan. Det låter bekvämt, men ännu så länge har en enkel GPS-utrustning för dålig och ojämn precision. En möjlighet vore att placera en lokal referenssändare i skogen, men detta skulle driva karteringsprojektet till en helt annan kostnadsnivå. Noggranna GPS-utrustningar finns, men liksom för totalstationen är gränssnitt för kartering i komplex terräng mig veterligt inte tillgängligt på marknaden. (Detta skrevs år 2001)

Min metod har inneburit kontinuerligt skapande av kartan i terrängen allteftersom tolkningar och inmätningar gjorts. Väl inomhus har denna originalkarta renritats i dator och inmonterats i kommunens grundkarta.

Ovanstående har handlat om inmätning av synliga företeelser och omvandling av dessa till streck på kartan. Detta är dock en mindre svår del av processen, som istället främst avkräver karteraren terrängförståelse (i stort och smått), tålamod, disciplin och problemlösning. Ibland står man inbäddad i slyg skog och ser varken mark eller himmel.

Indelning i delområden

Inför arbetet har Vallaskogen i sin kommunala del, indelats i 8 delar. Vissa beskrivningar till kartsymbolerna hänvisar till dessa. Delarna 6, 7 och 8 ligger delvis inom ännu militärt område och dessa delar har inte karterats, dock översiktligt betraktats, eftersom en del tolkning kräver det. Den smala terrängen som ligger mellan naturreservatet och Majgatan, Valla Park, T1-området har karterats och infogats i kartan.

Utvecklingsbara sevärdheter

Vallaskogen innehåller en försvarlig mängd fornlämningar, med boplatser, åkrar, hägnader och gravar. Till detta finns de mycket omfattande vägsystemen tvärs över skogen i södra delen.

De väl synliga lämningarna som kan utvecklas till riktiga sevärdheter ligger på västra sidan av skogen. Det är boplatser, hägnader, gravfält och hålvägar. Denna del av skogen är även terrängmässigt gynnsam för detta, liksom att promenadvägar i rikt antal genomkorsar hela området.

En betydande sevärdhet som kan utvecklas är hålvägssystemet, som är häpnadsväckande i sin omfattning, särskilt på den östra slutningen av skogen. Den sammanlagda längden synlig väg är 2,5 km.

Ytterligare sevärdheter är de stränder från Yoldiahavets tid som finns i stor omfattning, ofta nära hålvägssystemet. Här finns strandhak och -terrasser, strandvallar med fuktiga tråg bakom - Linköpings "Neptuni åkrar" - med motsvarigheter på Öland.

En förutsättning för att hålvägssystemet och stränderna ska komma till sin rätt för intresserade ögon är att vegetationen lättas ur. För de strandvallar av sand som finns nordväst om Jonsbo (på ännu militärt område) borde den slyiga ungsbogen röjas helt och omvandlas till betesmark, t.ex för får. Tecken tyder på att delar av dessa ytor har odlats efter Djurgårdens bildande.

Fossila åkrar från järnåldern finns talrikt men är vanligen svåra att visa pga svaga former. I slutningen nedanför dansbanan i Gamla Linköping finns dock ett antal där både åkerformer och omgivande terräng är gynnsamma för det intresserade ögat. Även i det norra av de två hägnen finns bra åkrar, liksom bakom kapellet om där röjdes något.

Gert Franzén
i augusti 2001.